
Predgovor

Svagdje gdje postoje institucije susrećemo autoritet i vlast. Premda se pojmovi autoritet i vlast nerijetko rabe kao sinonimi, oni ipak iskazuju različita značenja. Stoga ne čudi što su sociolozi, pravnici i filozofi ponudili čitav niz više ili manje komplementarnih definicija ovih pojmova. Tako je tradicionalno vlast opisana kao sposobnost skupina ili pojedinaca da utječu na ponašanje i mišljenje osoba i društvenih skupina, ostvarujući određene ciljeve sukladno vlastitim poimanjima i interesima. Autoritet pak označava legitimaciju, opravdanje i pravo vršenja vlasti.

Puno analitičke pažnje posvećeno je u golemoj literaturi toj temi i tipizaciji rečenih pojmova. Poznato je tako Weberovo razlikovanje tri tipa autoriteta: zakonskog, tj. utemeljenog na prihvaćenom sustavu zakona, tradicionalnog, koji je utemeljen na tradiciji, te karizmatskog, koji se temelji na osobnim sposobnostima nositelja. Govori se također i o različitim oblicima vladanja koji se pojavljuju kao moć djelovanja, odnosno promjene faktičnog, odlučivanja, mobiliziranja podrške, raspolaganja te definiranja.

Sva ta razmišljanja pretpostavljaju povezanost autoriteta i vlasti. Ako je autoritet nositelja vlasti neautentičan, neuvjerljiv, neutemeljen, i sâm odnos vlasti, jer vlast je uvijek jedan više ili manje asimetrični odnos, biva doživljen kao nasilan, humano nesvrshodan, tiranski. Takav odnos blokira razvoj, ne izgrađuje, izaziva unutarnje i vanjske otpore. Ali to nije sve. Vlast je po sebi dvoznačna i lako klizi prema većim ili manjim zloporabama. Tako realistični pogled na povijesno iskustvo s vlašću otkriva često demonske metamorfoze vlasti.

Teologija od svojih početaka uvijek nanovo navraća na temu autoriteta i vlasti u Crkvi i društvu. Raspravlja o njihovom utemeljenju i značenju, funkciji, međusobnom odnosu. Teološko-antropološka i biblijska analiza oduvijek je i te kako svjesna neizbježnosti vlasti, ali i njezine istodobne strukturalne dvoznačnosti koja isključuje lakoću sklada

između moći i pravde. Stoga teologija trajno priziva podložnost vladanja moralnim imperativima. Samo tako je moguće izbjeći perverzije vlasti i staviti je u službu dobra pojedinca i zajednice.

Kada je riječ o vlasti i autoritetu u Crkvi, teolozi su u prošlosti stavljali naglasak na specifičnost utemeljenja crkvenog autoriteta te na spasenjsku svrhovitost eklezijalne strukture vlasti. Nije se međutim jednaka pozornost poklanjala teško porecivoj činjenici utjecaja političke koncepcije vladanja na vlast u Crkvi, a time i kontaminaciji struktura, mentaliteta i stila nositelja pastoralne vlasti od strane političke vlasti. Zanimljivo je da se činjenica da su utjecaji doveli u prošlosti, a posebno u zadnja dva stoljeća do monolitnog vertikalizma u obnašanju crkvene vlasti koji je ostavljao malo prostora za promicanje i uvažavanje imalo odlučujućih supsidijarnih oblika institucionalizirane participacije vjerničkog puka u crkvenoj vlasti. Često se zaboravljalo da je i crkvena vlast kao asimetrični odnos prostor moći koji poradi ljudske sebičnosti spasenjsko služenje lako svodi na retoriku prikrivanja vlastitih veoma prizemnih emocija i ciljeva. Nadalje, mnoštvenost crkveno-pravnih termina kao što su *auctoritas*, *potestas*, *facultas*, *munus*, *officium*, *jurisdictio*, kojom se opisuju autoritet i vlast u Crkvi, katkad nedovoljno jednoznačno i odlučno izražava potrebitu razlikovanje i nužnost međusobnog inkluzivizma između jurisdikcije i kompetencija na duhovnoj, profesionalnoj i teološkoj razini. Prevaga je općenito bila na strani jurisdikcije, a ne kompetencije, koja je po sebi neizbježno podložna konkretnom kritičnom vrednovanju od strane naroda Božjeg.

Na tragu Drugoga vatikanskog sabora poslijesaborska teologija i praksa Crkve recipirala je dio nedorečenosti i nelagode koji je prevladavajuća teologija i praksa autoriteta i vlasti u Crkvi donijela iz prethodnih stoljeća u eklezijalnu sadašnjost. U svjetlu saborske ekleziologije s njezinom otvorenosću ka sve većem uvažavanju sinodalnih elemenata crkvene tradicije i unutarcrkvene supsidijarnosti te nesumnjivo i pod utjecajem širenja i sazrijevanja demokratske prakse i mentaliteta s njihovim postulatima samoodgovornosti i decentralizacije, prostor Crkve postaje kao nikada prije sve

više mjestom angažiranoga teološkog propitivanja autoriteta i vlasti u Crkvi. Osjeća se rastuća potreba da se samopercepcija i način prakticiranja crkvene vlasti u ime njezina specifično evanđeoskog, stvarno, a ne samo retorički, služiteljskog karaktera (Mt 20, 24-28), oslobode što više povijesnih naslaga političkog tipa vladanja. Prepoznata je nužnost do sada zaboravljene suodgovornosti svijui za evanđeosko poslanje, a time i za primjereno funkcioniranje Crkve kao takve. Sve to rađa traganjem za odgovarajućim strukturama participacije u vođenju Crkve kao što su opće i kontinentalne sinode, raznovrsna vijeća itd. Usto se naglašava sve više neizostavna povezanost autentičnosti i uvjerljivosti osobnog svjedočenja nositelja crkvene službe/vlasti i pripadajuće *sacra potestas* shvaćene, doživljene i prakticirane na način kenoze (LG 27).

Privremenu i nužno fragmentarnu bilancu tih razvojnih silnica iz poslijesaborskog desetljeća kao i aktualne teološke i pravne dosege u gledanju na autoritet i vlast u Crkvi i društvu pokušao je ponuditi XIV. međunarodni teološki simpozij, koji je pod naslovom *Vlast i autoritet – društveni i crkveni vidovi* održan 23. i 24. listopada 2008. na Katoličkomu bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu.

Svojom politološkom analizom Zdravko Tomac ukazuje kako su stvarni dosezi autoriteta struktura vlasti hrvatske države podložni postupnoj eroziji poradi europskih integracijskih procesa usmjerenih na stvaranje europske naddržave. Stvarnim mogućnostima i odlikama suverene vlasti u uvjetima globalizacijskih trendova bavilo se priopćenje Duška Lozine. Umjesto toga u zborniku donosimo tekst Mirka Klarića o ustrojstvu državne uprave u Hrvatskoj. Tragajući u svojem izlaganju za što uvjerljivijim načinom vršenja autoriteta, kako u samoj Crkvi, tako i u odnosu Crkve prema svijetu, Gerhard Larcher najprimjereniji lik crkvenog autoriteta pronalazi u svjedočenju u kontekstu velikih društvenih promjena sadašnjice. Vrednovanjem ostvarenih dosega učiteljskog autoriteta biskupskih konferencija koje su željele i žele još uvijek biti instrument suodgovornosti, a time i izraz velike promjene u shvaćanju i praksi autoriteta i vlasti u Crkvi, bavi se Donath Herscik. Usporednim sociološkim prikazom dobrovoljnog rada

u SAD-u i Hrvatskoj izlaganje Inge Tomić-Koludrović pokazalo je više ili manje izravno kako autoritet kršćanskih zajednica u pluralističkom društvu refleksne moderne ovisi i o kvaliteti i obujmu dobrovoljnog rada.

Biblijskom gledanju na vlast s njegovim nedvosmislenim razlikovanjem između karaktera Božje vladavine u Isusu i ljudske prakse vladanja posvećeno je izlaganje Bože Lujića. O tome na koji način je evanđeoski ideal spasenjskog služenja pretočiv u pravnu teoriju i praksu Crkve kao i o tome tko sve i kako može primjereno trenutačnim kanonskim dosezima sudjelovati u vlasti upravljanja, raspravlja Jure Brkan. Korak dalje od faktičnog pravnog diskursa ide izlaganje Alojzija Čondića koji, nakon što je na razini sociološke analize ukazao na pojedine više ili manje česte oblike patologije u obnašanju vlasti, pruža uvid u kristocentrično utemeljeno poimanje službe upravljanja unutar pastoralnog angažmana Crkve.

U završnom izlaganju ovoga skupa Ivan Kešina prikazuje aktualne službene stavove Crkve glede strukture i dosega učiteljskog autoriteta crkvenih pastira u pitanjima vjere i čudorednosti.

Nikola Bižaca i Nediljko Ante Ančić